

БЛАГОДІЙНІСТЬ ТА МЕЦЕНАТСТВО ЯК НЕВІД'ЄМНІ СКЛАДОВІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНЦЯМ У ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

ЧАЙКОВСЬКА М.

Copyright © 2013

Актуальність теми дослідження. Нині виразно постає тенденція до поглибленого й детального розгляду низки мало досліджених раніше історичних явищ. Увагу дослідників привертає благодійність та меценатство як невід'ємні складові соціальної роботи у різні історичні періоди. Адже саме через призму історії благодійності проступає еволюція усєї соціальної сфери. Саме без цього неможливо дати вичерпну характеристику життю в тогочасній Україні, з'ясувати спонукальні мотиви меценатства і, відповідно, його роль в наданні допомоги знедоланим верствам населення.

Наукове дослідження благодійності та меценатства на прикладі переломного етапу вітчизняної історії (ХІХ – початок ХХ століття) має **практичне значення** для збереження українського народу як єдиної нації та національно-культурного розвитку України як європейської держави. Усвідомлення цього актуальне з погляду сприймання досвіду вітчизняних меценатів минулого в плані пошуку фінансової бази для соціальних та культурних заходів, які проводилися на теренах України. Із відміною кріпацтва в Австро-Угорщині (1848) та Російській імперії (1861) відкрилися шляхи для модернового розвитку, вільного підприємництва, це був час найбільших за обсягом приватних пожертвувань. Встановлення в країні нового соціально-економічного режиму (1917) докорінно змінило уявлення людей про культурні цінності, суть й призначення благодійності та меценатства [1; 2].

Об'єкт дослідження – соціальне та культурне життя на українських землях в умовах зміни економіки і утвердження ринкових відносин у ХІХ – на початку ХХ століття. **Предметом дослідження** є виявлення історичних передумов, закономірностей і відмінностей у розвитку системи надання соціальної допомоги тих частин України, які були поділені між двома імперіями – Росією та Австро-Угорщиною.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі розвитку меценатства та благодійності в соціальній та культурній сферах ХІХ – початку ХХ століть, формулюванні рекомендацій практичного характеру щодо творення, збереження, поширення та засвоєння духовних набутків нації.

Висновки

1. Проведений у роботі аналіз добродійності та меценатства дозволяє виявити не тільки функції і структуру цього соціального явища, й спрогнозувати варіанти його розвитку в сучасній Україні. Аналіз документів і матеріалів, критичний огляд існуючих досліджень, сучасна література, свідчать, що соціально-економічні перетворення, викликані відміною кріпацтва в Російській та Австро-Угорській імперіях, розвиток ринкових відносин, загальною лібералізацією життя призвели до активізації громадсько-культурної діяльності, легальною формою якої стало меценатство та благодійність.

2. Значні пожертви дозволили заможним українцям увійти в коло імперських еліт того часу. За допомогою щедрих благодійних внесків демонструвалася лояльність до влади, приверталася увага необхідних чиновників, імператора. Водночас широка громадська благодійність українських меценатів була першим кроком до становлення професійної системи соціальної допомоги населенню.

3. Відмінністю між Галичиною та Наддніпрянською Україною стало те, що меценати на західноукраїнських землях віддавали перевагу створенню філантропічних фондів свого імені, покликаних сприяти матеріальній підтримці окремих закладів за національною ознакою, а Малоросійські благодійники діяли в руслі фінансування будівництва, запровадження іменних стипендій, головування в опікунських радах. Об'єднальним чинником поставала активна приватна ініціатива. Меценатство в Україні ХІХ – початку ХХ століття сформувалося відповідно до загальноосвітньої моделі соціальної підтримки, узагальнюючи якості соціальної психології та колективної поведінки. Розвиваючись на окремо взятій території, в межах тогочасної Російської та Австро-Угорської імперій, українське меценатство набуло своїх відмінних рис: переважання купецького меценатства, індивідуальної пожертви над колективною, міцні родинні традиції добродійності на підґрунті релігійних норм, перетворення окремих маєтків знаті на локальні центри, значна доля єврейського, вірменського та ін. меценатства.

4. Враховуючи відсутність державності української нації того часу на українських меценатах лежав обов'язок підтримки самобутніх форм національної культури. Меценатство в Україні, як і українська культура, в цей період не може бути охарактеризоване окремо від загальноімперського стану. Тільки з перших років ХХ століття розпочався якісно новий етап в розвитку саме українського меценатства. Але у визначені феномену меценатства не слід обмежуватися національно-територіальними межами, оскільки їх здобутки несуть інтегральні ознаки.

5. Виходячи з досвіду соціально-культурного життя України ХІХ – початку ХХ століття можна сформулювати ряд практичних рекомендацій, зокрема, прискорити прийняття Закону України “Про меценатство” та удосконалити механізм реалізації Закону України “Про благодійництво та благодійні організації”; розробити перспективні плани увіковічення пам'яті відомих українських меценатів; запропонувати внести біографічні довідки про українських меценатів в підручники для загальноосвітніх шкіл; налагодити кооперацію громадської та приватної ініціативи, ефективне використання спонсорської допомоги та ін.

1. Грушевський М.С. Нариси історії українського народу. – К.: Либідь, 1991. – 398 с.

2. Фурман А., Підгурська М. Історія соціальної роботи // Психологія і суспільство. – 2010. – № 4. – С. 163–204.